

Біблійні мотиви, символізм та поліфонізм у романі Ф. М. Достоевського “ЗЛОЧИН і кара”

- Проблема долі людства (криза суспільства й апокаліптичні прогнози). Біблійні образи у видіннях героїв.
- Історія про воскресіння Лазаря в романі, її символічне значення.
- Чистота та співчуття до оточуючих в образах Соні Мармеладової, Дуні Раскольникової, Миколки.
- Символізм порівняння паралелі Свидригайлов—Іуда.
- Використання чисел за біблійними мотивами.
- Релігійні образи хреста та Євангелія.
- Роль Євангелія в романі й у житті Ф. М. Достоевського.
- Символізм зображення Петербурга.
- Символізм назви.
- Поліфонічний тип художнього мислення твору.

2. Творчо-аналітична робота.

Висновок. Детальний опис злочину й покарання Раскольникова є основою сюжету роману Ф. М. Достоевського “Злочин і кара”. Покарання починається одразу після скоєння вбивства. Болісні сумніви, докори сумління, розрив із близькими людьми виявилися набагато страшнішими за довгі роки каторги. Письменник, піддаючи глибокому аналізу Раскольникова, намагається застерегти читача від оман і помилок. Глибока віра в бога, любов до ближнього, моральні принципи мають стати основними правилами в житті кожної людини.

3. Повідомлення

— Найперший переклад українською роману Ф. М. Достоевського “Злочин і кара” здійснив галичанин Михайло Васильович Подолинський: книга “Вина і кара” вийшла друком 1927 р. у видавництві “Український голос” у Вінніпезі, Канада (перевидано 1928 р.).

1958 року видатний твір російського письменника-психолога переклала член Спілки письменників СРСР Ірена Андріївна Сергєєва — у її варіанті переклад здобув назву “Злочин і кара”. 2014 року цю книгу перевидало

київське видавництво “Либідь”: з упорядкуванням, передмовою та примітками В. я. Звиняцьковського та чудовими малюнками С. Г. Якутовича.

Мови обох перекладів значно різняться, до того ж обидва не дуже схожі на сучасну українську (яка сьогодні активно розвивається, надолужуючи втрачений за доби СРСР час): перший містить галицизми, другий побудовано за застрілими правилами так званої радянської української (себто псевдоукраїнської) мови.

4. Розповідь учителя

— розуміння Ф. М. Достоевським сутності мистецтва сприяло створенню особливих форм реалістичної творчості. Твори митця є яскравим свідченням того, що письменник водночас був геніальним психологом, інтелектуально глибоким філософом та пристрасним публіцистом. У творах Достоевського реалістичні сцени страждань поєднано з філософською символікою, публіцистичні газетні факти — із фантастикою, логічні абстраговані категорії — із елементами інтуїтивізму. Письменник збагатив жанр реалістичного роману XIX ст. новими художніми ознаками. Улюблений метод митця — зібрати значну кількість своїх героїв в одному місці та змусити розкрити свої характери у зіткненні почуттів та ідей, ніби без жодного втручання автора-оповідача.

Романам Достоевського властивий *поліфонізм* як метод художнього мислення. Завдяки цьому досягнуто, з одного боку, відчуття численності співрозмовників, з іншого — окремість кожного голосу, що веде власну тему самостійно, майже рівноправно з голосом автора.

У межах дещо детективного, злочинно-авантюрного сюжету постають глибинні *ідеологічні, соціально-філософські проблеми*. Злочинні сюжети романів Достоевського мали не просто інформативну функцію: утілюючи об’єктивні закони тогочасного суспільства, вони змальовували художню концепцію автора, його світогляд. Злочин як крайній ступінь порушення суспільних норм відображав трагічну сутність дійсності й соціальні протиріччя.

Характери героїв розкрито переважно у найгостріші моменти, коли все накопичене ними в попередньому житті раптом виливається в екстраординарний учинок. Неочікувані, навіть не виправдані спочатку дії персонажів письменник мотивує глибоко *прихованими психологічними причинами*, наявністю в людській натурі різноманітних взаємовиключних потягів та пристрасей.

Незвична динамічність композиції, відчуття катастрофічності того, що діється, драматична напруженість у розвитку конфліктів, експресивність

написання — вагомий внесок у вражаючі художні відкриття, що чудово слугує меті відображення найскладніших *морально-психологічних та соціально-філософських проблем*.

Ф. М. Достоевський зумів передати в художніх образах не тільки потік подій, людських долі, духовну боротьбу, а й *трагічні конфлікти в духовному житті суспільства*.

У своїх *інтелектуальних романах* Достоевський майстерно змальовував найгостріші двобої думок, трагічних зіткнень ідей та світоглядів. Улюблена письменником форма *сповіді героїв* у діалозі з духовним противником досягала нещадної відвертості, виявляла трагічну діалектику глибинних почуттів та думок персонажів.

Творам Достоевського, написаним у жанрі роману, найменшою мірою властива епічно спокійна манера оповіді. Для них здебільшого характерні *гострота суто драматичних жанрів та багатство художніх образів*.

5. Повідомлення

— ХХІ століття з його соціальними потрясіннями й духовним переорієнтуванням людства — час справжнього визнання геніальності Ф. М. Достоевського як письменника. Його твори перекладено десятками мов, їх читають з неослабним інтересом, спричиненим передусім запропонованою автором новою концепцією людської особистості.

«Злочин і кара» — один з ідеологічних романів Ф. Достоевського — пронизаний ідеями християнства. Біблійні мотиви надають роману загальнолюдського значення. Образи й мотиви з Біблії підпорядковані єдиній ідеї і згруповані і півколо певних проблем.

Одна з них — проблема долі людства. Кризу сучасного письменнику суспільства співвіднесено у романі з апокаліптичними прогнозами. Образи Біблії перенесено у видіння героїв. Так в епілозі роману змальовано жахливу картину: «... марилося у хворобі, ніби весь світ приречений на жертву якійсь страшній нечуваній і небаченій моровиці...» Якщо порівняти цей опис з Апокаліпсисом, то можна помітити очевидну схожість опису кінця часів і видіння Раскольникова на каторзі. Цей опис допомагає зрозуміти

попередження автора про страшну прірву бездуховності, до якої може потрапити людство, ігноруючи мораль.

Тому тема духовного відродження в романі пов'язана з ідеєю Христа. Не випадково і Соня Мармеладова під час першого візиту до неї Раскольников читає йому історію про воскресіння Лазаря: «Промовив до неї Ісус: «Я воскресіння й життя. Хто вірує в Мене, — хоч і вмере, буде жити. І кожен, хто живе та хто вірує в Мене, — повіки не вмере». Соня сподівалася, що це спонукає Родіона, засліпленого, зневіреного, повірити і покаятися. Вона мислила як глибоко віруюча християнка. Адже шлях до прощення і до воскресіння духовного лежить через каяття і страждання. Вона тому й радить Раскольникову здатися владі, аби прийняти на каторзі страждання заради очищення. Не одразу герой розуміє все не, спочатку навіть побоюється, що Соня настирливо проповідуватиме йому. Вона була мудріша. Їх обох воскресила любов.

До Євангелія Раскольников з повертається сам, прагнучи знайти там відповіді на свої запитання. Найболючіше в них — питання про справедливість у світі. У романі Мармеладов говорить тоді ще зовсім іншому Раскольникову, що «пожаліє нас той, хто всіх пожалів і хто всіх розумів, він єдиний, він і суддя». Це він про друге пришествя Христа говорив, бо вірив, що після беззаконня й несправедливості настане Царство Боже, бо інакше не буде справедливості. Отже, філософська концепція Достоевського — це духовне відродження людини через любов-співчуття до людини і всього суспільства, через проповіді християнської моралі. І щоб якнайкраще подати цю концепцію, письменник написав до свого твору найбільш відомі сюжети й мотиви головної книги християнства — Біблії.

Ми звикли, що в літературних творах важливими образами є образи головних або другорядних персонажів, тобто людей, що діють у творі. Через персонажів розкриваються основні проблеми літературного твору, вони

втілюють в спільні типи або є неординарними особистостями, другорядні персонажі створюють соціальне тло, на якому розвивається дія твору тощо. Але роман Ф. Достоевського «Злочин і кара» є по-справжньому унікальним явищем у російській світовій літературі. Важливим образом у цьому романі є образ Петербурга — у якому відбуваються події.

Уважний читач мав змогу помітити, що образ Петербурга так чи інакше виділяється в багатьох творах російської літератури. Згадаємо пушкінську поему «вершник», у якому місто Петербург фактично є окремим персонажем. Петербурга не було б і відомих нам гоголівських «Петербургських повістей». Чим же приваблює письменників це місто? Чому саме воно допомагає їм розкрити теми та ідеї творів? Які саме теми та ідеї розкриваються через образ Петербурга?

Як виникає нове місто? На певному місці починають селитися люди, селище добудовується, збільшується... Але не так було з Петербургом. Він відомий нам як рукотворне місто, збудоване на болотах за наказом Петра I. Під час його лікування від хвороб, яким сприяв клімат, та від тяжкої праці померло багато людей, фактично це місто на кістках. Прямі вулиці, створені штучно, величні та малі будівлі... Все це не залишає життєвого простору для існування простій людині. Тому гинуть у Петербурзі герої «Мідного вершника» Пушкіна, «Шине-Гоголя. Це місто з власною, жорстокою та химерною, душею... Місто-фантом... Місто-монстр...

У романі «Злочин і кара» реалії Петербурга відтворено з топографічною точністю, проте часто вони набувають символічного значення, стаючи, й частиною її. У романі ми бачимо інший Петербург (не ті величні модні споруди) — місто відкриває своє жакливе дно, місце існування морально спустошених людей. Вони стали такими не тільки через власні вади, А тому, що місто-фантом, місто-монстр зробило їх такими.

Квартали, чорні під'їзди, двори та підвали населені людьми, у житті яких безвихідність, місто «по вінця» повне жорстокості, несправедливості, не існуючої моралі.

Зображуючи Петербург, Ф. Достоевський навмисно символізує це місто. Символічного значення набувають площі, сходи будинків (які обов'язково веуть униз: униз, на саме дно життя, у перспективі — у пекло). Важливою є символіка у зображенні міста — жовті хворобливі кольори відтворюють сьогоденний стан героїв, їхню моральну недугу, неврівноваженість, напружені внутрішні конфлікти.

Я вважаю, що для розуміння художнього твору важливо вміти знаходити приховані, але значущі образи, вміти розрізняти так звані «декорації» реалістично та символічно навантажені місця дії. Саме таким містом-символом є Петербург у романі «Злочин і кара». Аналіз значення цього образу допомагає краще зрозуміти глибокий зміст цього роману.